

SWAHILI B – HIGHER LEVEL – PAPER 1
SOUAHÉLI B – NIVEAU SUPÉRIEUR – ÉPREUVE 1
SUAHILI B – NIVEL SUPERIOR – PRUEBA 1

Friday 2 November 2007 (morning)
Vendredi 2 novembre 2007 (matin)
Viernes 2 de noviembre de 2007 (mañana)

1 h 30 m

TEXT BOOKLET – INSTRUCTIONS TO CANDIDATES

- Do not open this booklet until instructed to do so.
- This booklet contains all of the texts required for Paper 1.
- Answer the questions in the Question and Answer Booklet provided.

LIVRET DE TEXTES – INSTRUCTIONS DESTINÉES AUX CANDIDATS

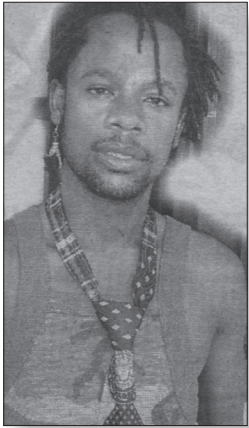
- N'ouvrez pas ce livret avant d'y être autorisé(e).
- Ce livret contient tous les textes nécessaires à l'épreuve 1.
- Répondez à toutes les questions dans le livret de questions et réponses fourni.

CUADERNO DE TEXTOS – INSTRUCCIONES PARA LOS ALUMNOS

- No abra este cuaderno hasta que se lo autoricen.
- Este cuaderno contiene todos los textos para la Prueba 1.
- Conteste todas las preguntas en el cuaderno de preguntas y respuestas.

Blank page
Page vierge
Página en blanco

KIFUNGU A

ENZI HIZO BWANA, “DAR ES SALAAM IKIBINDA NKOI!” ...

Na Ibura Posa

Viingilio vya mlangoni New Silent Club vilipata kuongezwa ili kujaribu kupunguza idadi ya mashabaki, maana pahali palikuwa hapatoshi. Enzi hizo Diamond Sound ilikuwa ikijaza watu kwa kiwango ambacho ukumbi huo ulishindwa kuhimili. Ijumaa ya Agosti 25 akina Alain Mulumba na wenzake watakuwa wakirudi jukwaani upya kwa jina la *Diamond Musica*. Na mashabaki waliokuwepo kiasi cha miaka kumi iliyopita, bendi hiyo ilipoibuka mwishoni mwa mwaka 1996, bila shaka watakuwa wakikumbuka mengi ya enzi za “Dar es Salaam Ikibinda Nkoi”.

Hata kuongezwa kwa viingilio hakukusaidia sana maana mvuto wa bendi hiyo ulikuwa umelikamata jiji, uliendelea kufanya “parking” kubwa iliyojengewa ndani ya eneo la ukumbi ifurike kila eneo na watu kulazimika kupaki magari yao kwenye barabara ya Sam Nujoma. Wikendi, kama Ijumaa, kuanzia mchana tu usingeshangaa kusikia watu wakiulizana kwenye kona mbalimbali za jiji, “Leo huendi kwenye” “kibinda kibinda”? Ilikuwa burudani ya kikosi kilichojikamilisha vilivyo. Upande wa uimbaji bendi hii ilikuwa na nyimbo nyingi murua zilizopendwa na mashabiki. Watu wengi walisubiri kwa hamu wimbo wa “*Jetou*” ulipopigwa. Wimbo huu uliwainua watu ulipopigwa.

Shughuli nyingine pevu ilikuwa kwenye unenguaji ambao ulikuwa na wanadada wakali wanne, Elly Longomba, Janet “*Jackson*” Isinika, Modesta “*Scud*” Chengo na Salma Abeid “*Mama Lao*”. Hawa kinadada walitikisa jukwaa la ukumbi. Kulikuwa “kucheza kwa kuua”. Kinadada hawa waliijua kazi yao.

Enzi hizo bwana, kulikuwa na mvuto wa ajabu kwenye klabu. Kuanzia Jumatano hadi Jumapili. Wanaotoka kazini “shifti” za usiku katikati mwa wiki wangepitia hapo na kukesha. Ijumaa, ulikuwa usiku maalum wa wanavyuo. Vijana kutoka Dar Tech, Muhimbili na vyuo vinginevyo walijazana, klabuni humo. Nyimbo kama *Neema na Kimalumalu* bila shaka zitawakumbusha mengi mashabiki zitakapopigwa upya katika tamasha hili la ujio mpya wa Diamond Sound kama *Diamond Musica*.

Ilisikitisha baadaye bendi iliposambaratika kwa mengi, yaliyoanza kwa siri hadi baadaye wanamuziki kuimba wazi “Kazi bila mshahara”. Baadhi ya wanamuziki walibaki nchini na kujiingiza kwenye shughuli tofauti tofauti, lakini wengine waliibukia Zimbabwe, walikounda bendi ya *Diamond Musica*.

Bendi hii kwa sasa ina kikosi cha wanamuziki kadhaa wapya baadhi yao wakiwa wanamuziki waliosifika nchini Tanzania kama George Gama aliyekuwa na Extra Bongo na Lilian Kinondoni aliyetamba kwenye bendi ya FM. Ingawa Mulumba na wenzake wanazo nyimbo mpya, watu wengi watakaokwenda kwenye uzinduzi huu mpya wana nia ya kujikumbusha umaarufu wa bendi enzi za zamani ambao umekosekana kwa miaka.

Majira, Agosti, 2006

KIFUNGU B

URITHI

SAFARI: Wanangu, kama mnavyoona wenyewe, mimi ni mzee sana. Siku za ujana wangu zimepita na hali ya uzee inanzonga. Hapana faida ya kujidanganya kwamba bado nina maisha marefu. Maana uzee hauna kinga. Ni bora niwaambie maneno mawili ya maana wakati nikiwa na nguvu. Neno la kwanza ni kuhusu urithi wenu. Katika jambo hili yanipasa kufuata mila za wahenga wetu. Mwana wa kwanza wa Sultani ana haki ya kurithi ufalme. Raia wote wanalifahamu jambo hili, nami sina uhuru wa kwenda kinyume chake. Kwa hivyo, baada ya kufa kwangu, Msambure, kifungua mimba, utatawala.

MSAMBURE: Hewallah, baba.

SAFARI: Naweka mikononi mwako maisha ya mama yenu mzee na ya ndugu zako. Nakusihhi uwe baba mwema kwao na tegemeo lao. Pia, naweka maisha na haki za raia wote mikononi mwako. Yajali masilahi yao. Uwe kinga yao katika vita. Na nyinyi ndugu zake, mtiini kaka yenu. Nyumba iliyogawanyika haiwezi kusimama. Je, mtashirikiana kindugu?

WOTE: Tunaahidi, baba, tutashirikiana.

SAFARI: Vema wanangu. Neno la pili, nawapeni siri. Kuna kisiwa fulani mbali na nchi yetu. Kisiwa hicho chajulikana kwa jina Azwani. Mtu afikapo kisiwani hicho na kuyanywa maji yake hapatwi na ugonjwa kamwe! Aliye mgonjwa hupona mara moja na mzee hurudi katika ujana. Isitoshe, kijana hazeeki. Maji hayo yanaitwa “maji ya uzima”.

NARA NA TIBA: Lazima, lazima tuyapate! Tutakwenda kuyateka ili baba upate kurudi tena katika ujana tena. Hapana budi, tutakwenda ...

SAFARI: Wanangu, fanyeni subira. Kumbukeni kuwa subira yavuta heri. Sikilizeni kwa makini. Habari za hayo maji ya uzima zimesikika tangu miaka mingi. Lakini hadi leo hakuna aliyefaulu kuyateka. Mashujaa wengi wa milki yetu walikwenda kuyatafuta lakini hakuna aliyerudi akatusimulia habari zake. Je, mtakubali kuhatarisha maisha yenu?

NARA: Baba, kufa au kupona, kwetu ni mamoja. Bahati za watu, mithili ya nywele, hutofautiana. Acha tujaribu kwenda kuyateka, huenda tukabahatika.

30

SAFARI: Hapana wanangu. Haraka haraka haina baraka. Najuta kukufichulieni siri hii. Nahofu nitawapoteza, wanangu. Maisha yenu ni bora kushinda maji ya uzima. Ikiwa nyote mtakufa huko ugenini, nani atamtunza mama yenu mzee? Kwa kweli, nilimfichulia siri mkae mkijua kuwepo kwa hayo maji ya uzima. Wasemaje Sofia, utawaruhusu wanao kwenda kufia ugenini?

35

SOFIA: Bwana wangu, jambo hilo litawezekanaje? Chambilecho wahenga wetu, mwana ni mali kubwa kushinda mali zote. Wanangu, ridhikeni na hali yenu. Ni dhahiri shahiri kwamba hayo maji ya uzima ni ndoto za watu tu.

TIBA: Mama, huenda usemayo yakawa kweli lakini hatutavunjika moyo. Ni lazima tuyapate hayo maji ya uzima kwa vyovyote vile.

SOFIA: Mazungumzo haya yamezidi hata tukasahau kutazama wakati. Ni heri tufumukane tukapumzike. Tutaendelea na mazungumzo yetu kesho. Basi wanangu, usiku mwema.

WANA: Usiku mwema baba. Usiku mwema, mama.

Ushindi wa Tiba-Mwana Kitinda, F N Nkwera,
Tanzania Publishing House, Dar-es-Salaam, 1975, uk. 25–27

KIFUNGU C

USAFIRI WA MATATU JIJINI NAIROBI

5

“*Matatu*” ni aina ya gari linaloweza kubeba watu kumi na wawili hadi watu ishirini na wanne. Chanzo cha neno *matatu* kinakisiwa kuwa ni nauli ambayo abiria walilipa wakati aina hii ya usafiri ilipozuka mwanzoni mwa miaka ya 1960. Maana yake ni senti tatu ambazo watu walilipa ili kuabiri gari. Kwa sasa nauli za kusafiri kwa gari zimepanda mara kadhaa lakini jina *matatu* bado linatumika. Hii ni kwa sababu kadiri gharama za maisha zinavyozidi kupanda, ndivyo thamani ya shilingi ya Kenya inavyoendelea kushuka.

10

Usafiri wa Wakenya wengi umetegemea sana *matatu* hata ingawa kuna mabasi, na teksi. Katika majiji makubwa kama Nairobi, Mombasa, na Kisumu, *matatu* hufanya kazi mchana kutwa na baadhi ya *matatu* hufunga kazi usiku wa manane. Kwa sababu hii, *matatu* ni magari ambayo watu wengi wanayategemea mno kwa hali ya usafiri.

15

Licha ya kuwa *matatu* ni njia muhimu kwa wasafiri wengi wa Kenya mijini na vijijini, usafiri wa *matatu* umepata sifa mbaya kwa sababu ya jinsi abiria wanavyohudumiwa katika baadhi ya *matatu*. Malalamishi mengi yametokea katika vyombo vya habari kama vile magazetini na redio, watu wakilaumu wenye *matatu* na wafanyikazi wao kuwa na tamaa kubwa ya pesa bila kuyajali maisha na maslahi ya abiria wao. Kwa mfano, kuna malalamiko kuwa kwenye baadhi ya *matatu* ikiwa abiria amepungukiwa shilingi tano utingo anaweza kumwambia dereva asimamishe gari na kumshukisha abiria huyo. Wakati mwingine hata maneno machafu hutumiwa bila kujali ni nani wamebebwa katika *matatu* hiyo.

20

Jambo hili linaiharibia sifa biashara ya usafiri wa *matatu* ingawa kwa jumla ni huduma muhimu sana kwa wakazi wa mijini na kwa taifa nzima. Kwa upande mwingine, usafiri wa *matatu* umewapa vijana wengi ajira na hivyo kuisadia serikali katika uzalishaji. Bila ajira kama hizi visa vya ujambazi vinaweza kuzidi katika sehemu zetu kutokana na kuwa na raia wengi ambao hawana pato.

25

Ni muhimu serikali kuendelea na mpango wake wa kuboresha huduma hizi kwa kuweka sheria ambazo zinawalinda abiria na vile vile zinazoongoza maadili ya wafanyakazi katika kuwahudumia abiria. Tayari serikali ya Kenya imeweka sheria kabambe zinazowataka wenye magari kuweka mikanda katika magari yao, wafanya kazi kuvaa nguo sare, madereva kuendesha magari kwa muda wa masaa manane kwa siku, na kutowapakia abiria wengi katika magari jinsi walivyokuwa wamezoea kufanya.

KIFUNGU D

HABARI

Watu wa Afrika Mashariki wanazipa habari umuhimu mkubwa. Tangu zamani vyombo muhimu vya habari vimekuwa redio na magazeti. Redio imekuwa muhimu zaidi kwa sababu matangazo yanawafikia wasikilizaji popote walipo nchini na ina bei nafuu, hivyo, ni rahisi jamii nyingi kuwa nayo. Hata kwenye jamii ambapo redio ni moja tu katika eneo kubwa, watu hukusanyika wakati wa vipindi fulani maalum kama vile taarifa ya habari, matangazo ya hotuba ya rais, mchezo wa kandanda au matangazo ya vifo ili kusikiliza redio moja pamoja.

Magazeti yanapatikana mijini na kwenye masoko makubwa karibu na barabara kuu, lakini yana vipingamizi. Watu vijijini wanaweza tu kuona na kusoma gazeti wakati wanaposafiri kwenda mahali ambapo magazeti yanauzwa. Pia magazeti ni gharama ya kila siku ambapo si kila mtu anaweza kununua gazeti kila siku. Magazeti mengi huchapishwa mara moja kwa siku. Hii ina maana kwamba magazeti yanaweza tu kuchapisha habari za siku iliyotangulia. Pia kuna magazeti ya kila wiki na kila mwezi. Ingawa zamani kulikuwa na magazeti ya serikali, hasa ya kila wiki au kila mwezi magazeti mengi yalikuwa mikononi mwa watu au mashirika binafsi.

Runinga ni chombo muhimu cha habari pia, lakini tangu zamani hadi sasa ni watu wachache sana, ambao wana runinga hasa kwenye sehemu za mashambani. Kwa sababu ya kupanda kwa viwango vya elimu and hali ya kiuchumi watu wengi katika sehemu za mijini wanatumia redio na runinga. Shida ya runinga ni kwamba inahitaji umeme kufanya kazi na ni miji na sehemu chache sana za mashambani zilizo na umeme. Kwa sababu hii, ni sehemu tu zilizo na umeme ambazo watu wanaweza kutumia runinga, ingawa kuna watu wachache kwenye sehemu hizi ambao wanatumia njia mpya za kuzalisha umeme kuona runinga zao. Kwa vile runinga huleta picha na sauti kwa pamoja wakati mwingine huwa vigumu kwa mtazamaji kufanya mambo yote mawili kwa pamoja.

Ingawa redio na runinga zinategemea sauti, runinga huwaletea watazamaji picha pia. Redio na runinga ni vyombo vizuri vya kutangaza habari zinavyotokea. Lakini wasikilizaji na watazamaji hawawezi kurudia habari ambazo wangependa kutazama au kusikiliza na huwa na uhuru finyu wa kuchagua habari zinazotolewa. Kwa muda mrefu baada ya uhuru nchi za Afrika Mashariki zilikuwa na kituo kimoja cha redio na kingine cha runinga ambavyo vilimilikiwa na serikali. Sasa kuna vituo vingi vya redio na runinga vinavyomilikiwa na watu na mashirika ya kibinafsi.

M Leonard na M Angaluki, *Tusome Kiswahili*,
NARLC Press, Madison, Wisconsin, 2006, uk. 217–219